

Sosiaali- ja
terveysministeriö

Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon palveluvalikoiman periaatteita koskevaksi lainsäädännöksi (HE 90/2026 vp) – sosiaali- ja terveysministeriön lausunto eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Kaisa-Maria Kimmel, hallitussihteeri, STM

Merituuli Mähkä, hallitusneuvos, STM

Virva Juurikkala, sosiaalineuvos, STM

Sirkku Pikkujämsä, lääkintöneuvos, STM

3.6.2026

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluvalikoiman periaatteet (HE 90/2026 vp)

- Hallituksen näkemyksen mukaan sosiaali- ja terveydenhuoltoon tarvitaan periaatteet palveluvalikoiman määrittelemiseksi.
- Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi periaatteista, joiden perusteella päätettäisiin palvelujen, menetelmien ja työmuotojen käyttöönotosta, käytöstä ja käytöstä poistamisesta sosiaali- ja terveydenhuollossa.
- Lailla säädetty päätöksenteon kehikko mahdollistaisi, että käytettävissä olevilla resursseilla saadaan aikaan mahdollisimman paljon terveyttä ja hyvinvointia valtakunnallisesti yhtenäisiin periaatteisiin perustuen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluvalikoiman periaatteet (HE 90/2026 vp)

- Periaatteista säädettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollossa palveluvalikoimaan kuulumisen edellytyksinä:
 - Tarveperiaate
 - Turvallisuus
 - Vaikuttavuus
 - Kustannusvaikuttavuus
- Palveluvalikoimaan kuulumista koskeva päätöksenteko perustuisi kokonaisharkintaan, ja siinä tulisi varmistaa asiakkaiden ja potilaiden yhdenvertaisuus ja ihmisarvon loukkaamattomuus.

Suhde perustuslakiin (HE 90/2026 vp)

- Esitys on merkityksellinen seuraavien perusoikeuksien kannalta:
 - oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon (perustuslain 19 § :n 1 momentti)
 - oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin (19 §:n 3 momentti)
 - Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistapaan ja toteuttamiseen vaikuttavat välillisesti myös muut perusoikeudet: yhdenvertaisuus ja syrjinnän kieltö (6 §), oikeus elämään (7 §) sekä julkisen vallan velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen (22 §)
- Esitys on merkityksellinen yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien määrittelyä koskevan lailla säätämisen vaatimuksen kannalta (80 §:n 1 momentti) sekä itsehallinnon kannalta kuntia suuremmilla hallintoalueilla (121 §:n 4 momentti)

Perustuslain 19 §:n 1 momentti: oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon

- Perustuslain 19 §:n 1 momentissa tarkoitettulla välttämättömällä toimeentulolla ja huolenpidolla tarkoitetaan sellaista tulotasoa ja palveluja, joilla turvataan ihmisarvoisen elämän edellytykset.
- Tukijärjestelmiä esim. lasten, vanhusten, vammaisten ja kehitysvammaisten huoltoon kuuluvat tukitoimet, sekä kiireellinen sairaanhoito.
- Avun saamisen edellytykset selvitetään yksilökohtaisella tarveharkinnalla.
- Kyseessä on välittömästi sovellettavissa oleva säännös, johon yksilö voi suoraan vedota.
- Oikeus välttämättömään huolenpitoon ja oikeus riittäviin terveyspalveluihin turvaavat vakavimmissa tilanteissa perustuslain 7 §:ssä perusoikeutena turvattua oikeutta elämään.

Perustuslain 19 §:n 3 momentti: oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin

- Palvelujen riittävyttä arvioitaessa voidaan lähtökohtana pitää sellaista palvelujen tasoa, joka luo jokaiselle ihmiselle edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä.
- Viittaus jokaiseen sosiaali- ja terveyspalveluihin oikeutettuna edellyttää viime kädessä yksilökohtaista arviointia palvelujen riittävydestä.
- Vaikka perustuslain 19 §:n 3 momentin säännöksen ensimmäinen virke ei turvaa mitään nimenomaista tapaa tarjota palveluja, tältä osin perustuslain mukainen edellytys on, että palveluja on riittävästi.
- Säännöksellä velvoitetaan julkinen valta turvaamaan palvelujen saatavuus.

Perustuslain 19 §:n 1 ja 3 momentit

- Lakiehdotusten seurauksena erilaiset palvelujen sisältöä määrittävät valinnat tehtäisiin jatkossa yhtenäisten periaatteiden mukaisesti.
- Valtakunnallisesti yhdenmukaisempi palveluvalikoima edistää asiakkaiden välistä yhdenvertaisuutta.
- Palveluvalikoiman määrittelystä voi seurata joidenkin palvelujen, menetelmien tai työmuotojen rajaamista palveluvalikoiman ulkopuolelle.
- Terveystieteidenhuollossa voitaisiin käyttää palveluvalikoimaan kuulumatonta menetelmää potilaan hengen pelastamiseksi tai vakavan vamman välttämiseksi yksilöllisissä tilanteissa.
- Sosiaalihuollossa jatkossakin sosiaalipalveluista säädettäisiin pääosin lainsäädännöllä.

Perustuslain 6 §: Yhdenvertaisuus ja syrjinnän kieltö

- Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.
- Yhdenvertaisuuteen kuuluu muodollisen yhdenvertaisuuden ohella tosiasiallinen yhdenvertaisuus. Säännökseen sisältyy myös mielivallan kieltö ja vaatimus samanlaisesta kohtelusta samanlaisissa tapauksissa.
- Yhdenvertaisuussäännös ei kuitenkaan edellytä kaikkien ihmisten kaikissa suhteissa samanlaista kohtelua, elleivät asiaan vaikuttavat olosuhteet ole samanlaisia - ei estä tosiasiallisen tasa-arvon turvaamiseksi tarpeellista erityiskohtelua.
- Perustuslakivaliokunta on myös vakiintuneesti korostanut, ettei yhdenvertaisuusperiaatteesta voi johtua tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn.

Perustuslain 80 §:n 1 momentti: lailla säätämisen vaatimus

- Lailla säätämisen vaatimus sisältää edellytyksen sääntelyn täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta sekä selkeydestä ja ymmärrettävyydestä.
- Perustuslakivaliokunta on käytännössään kiinnittänyt huomiota sääntelyn muodostumiseen sekavaksi ja vaikeasti hahmottuvaksi ja edellyttänyt, että sen kohderyhmän tulee kyetä ilman vaikeuksia soveltamaan säännöksiä.
- Sääntelyn selkeyteen on syytä kiinnittää erityistä huomiota perusoikeuskytkentäisessä sääntelyssä, joka koskee luonnollisia henkilöitä heidän tavanomaiseen elämäänsä kuuluvissa toiminnoissa
- Perustuslakivaliokunta on katsonut, että väljempää sääntelytapaa voidaan tietyissä rajoissa perustella asian erityisluonteella ja siihen liittyvällä sääntelyn käytännön sovellettavuudella, kun taas subjektiivisista oikeuksista säädettäessä on edellytetty korkeampaa täsmällisyyden tasoa.

Perustuslain 80 §:n 1 momentti: lailla säätämisen vaatimus

- Käytännössä merkittävä osa käyttöönotosta, käytöstä ja käytöstä poistamisesta tapahtuu tilannekohtaisesti ammattilaisten työssä niin sanottuna piilopriorisointina, mikä on ongelmallista asiakkaiden ja potilaiden yhdenvertaisuuden ja palvelujärjestelmän ymmärrettävyyden kannalta.
- Esityksellä pyritään yhtenäistämään palveluvalikoimaa valtakunnallisesti sekä edistämään avoimuutta ja asiakkaiden ja potilaiden ymmärrystä palveluvalikoiman sisällöstä, toimintaa ohjaavista periaatteista ja perusteluista.
- Päätöksenteon on tarkoituksenmukaista perustua periaatetason sääntelyyn ja kokonaisharkintaan, koska palveluvalikoiman määrittely edellyttää:
 - monipuolista sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntemusta ja näytön arviointia
 - eri asiakas- ja potilasryhmien erityispiirteiden ja -tarpeiden asianmukaista huomioimista
 - periaatteiden ilmentämien eettisten näkökohtien käsittelyä.

Perustuslain 121 §:n 4 momentti: itsehallinto kuntia suuremmilla hallintoalueilla

- Perustuslain 121 §:n 1 momentin mukaan Suomi jakaantuu kuntiin, joiden hallinnon tulee perustua kunnan asukkaiden itsehallintoon. Pykälän 4 momentin mukaan itsehallinnosta kuntia suuremmilla hallintoalueilla säädetään lailla.
- Jatkossa palveluvalikoiman periaatteet ehdotetaan otettavaksi huomioon hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksissa.
- Palveluvalikoimaa koskeva kansallisen tason päätöksentekotoimivalta ja kansallinen ohjaus perustuisivat kuitenkin jatkossakin nykylainsäädännön mukaiselle työnjaolle ja säännöksille.
- Hallituksen käsityksen mukaan ehdotukset ovat perustuslain mukaisia ja lakiehdotukset voidaan säätää tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Lisätietoja:

Kaisa-Maria Kimmel

kaisa-maria.kimmel@gov.fi

Sosiaali- ja
terveysministeriö